

ning sommaren 1913, är på väg till Salsta slott norr om Uppsala för att göra en uppmätning.

Denna bild visar också på att restaureringskonst och byggnadsvård behandlas, om än mycket kortfattat. Det är emellertid ett område som gör sig påmint genom det flertal byggnader som finns avbildade men där det i texten framkommer att de är rivna såsom Gustav III:s opera eller Immanuelskyrkan vid Tulegatan i Stockholm. Då Bedoire dessutom pekar ut den samtida synen på byggnader som kortlivade produkter och arkitektur som affärsidé känns de två digra volymerna som mycket viktig om inte obligatorisk läsning då arkitekturen i mångt och mycket berättar om vår historia och plats i världen.

Umeå universitet

KATRIN HOLMQVIST-STEN

Henric Bagerius & Louise Berglund (red), *Politik och passion: Svenska kungliga äktenskap under 600 år* (Stockholm: Natur & Kultur 2015). 331 s.

Kungliga äktenskap och därigenom dynastiers fortlevnad har under århundradena inte bara varit en fråga för de enskilda kungliga familjerna utan även för den samhällsliga stabiliteten. I det perspektivet är det välkommet att författarna i antologin *Politik och passion: Svenska kungliga äktenskap under 600 år* syftar till att problematisera och fördjupa förståelsen av det kungliga äktenskapets roll i och för det svenska samhället. De totalt sett sju författarna har bidragit med ett kapitel vardera, där de belyst de kungliga äktenskapen under varsitt århundrade från 1400-tal till vårt eget 2000-tal. Bidragen har delats in i de tre blocken medeltid, tidigmodern tid och modern tid, vilka vävts samman genom Berglunds skickliga presentation av den historiska kontexten mellan tidsperioderna. Berglunds intressanta bidrag om kung Erik och Filippa av England och deras mycket skilda eftermälen från 1400-talet står ensamt i det första blocket. Till det tidigmoderna blocket hör Karin Tegenborg Falkdalens bidrag om Sofia Vasas problematiska äktenskap på 1500-talet; Fabian Perssons utmärkta analys av änkedrottningarnas roll under 1600-talet samt Henric Bagerius presentation av de samtida frågesättningarna kring Gustav III:s äktenskap på 1700-talet. Det moderna blocket inkluderar slutligen Avigail Rotbains redogörelse för det nyväckta kärleksidealet genom Oscar I:s äktenskap på 1800-talet; Kristina Widestedts påvisande av medias allt större intåg under 1900-talet och Mattias Frihammars tänkvärda studie av det moderna samhällets användning av kungafamiljen under 2000-talet.

I antologins inledning slås fast att de kungliga äktenskapens uppgift genom historien och in i vår egen samtid har varit att forma allianser för framtiden, säkra tronföljden och stärka dynastin samt förtydliga de rådande normerna för att därmed skapa harmoni. Detta är också de gemensamma linjer som alla bidragen förhåller sig till, både vad gäller regenter och kungliga syskon. Tanken är tydlig: att ge en mångfasetterad belysning av svenska kungliga äktenskap från 1400-talets valkungadöme till vår egen samtid, samt att påvisa hur somliga föreställningar om kunglig samlevnad har förändrats under de århundraden som har passerat medan andra fortfarande lever vidare i dagens monarki. Den kritiske läsaren kan dock känna att urvalet skett för att påvisa kontinuitet snarare än förändring. Till exempel hade det varit spännande att se Erik XIV:s äktenskap med Karin Månsdotter närmare belyst i stället för systemen Sofias öden, som Tegenborg Falkdalen redan belyst på ett initierat och ingående sätt i *Vasadöttrarna*. Det hade också varit intressant att få fler exempel än Berglunds från medeltiden, liksom fler och närmare exempel av kungliga äktenskap med inhemska adel under medeltid och tidigmodern tid. Det spåret hade lätt kunnat knytas till resonemanget om hur vår samtida kungafamiljs äktenskap med män och kvinnor av folket legitimerar kungafamiljens ställning och är ett band mellan dem och den egna nationen, men tillhör nu de ämnen som lämnas utanför de valda ramarna.

Upplägget och tilltalet i antologin gör klart att innehållet med sina många skiftande exempel och analyser riktar sig till såväl ämneskollegor som en bred allmänhet, med viss tonvikt på den senare gruppen. Nivån skiftar därigenom mellan de olika texterna. I de bidrag som framstår som mer riktade till allmänheten framkommer även vid en närmare läsning av noterna att vissa passager inte är så välförankrade i källmaterialet som löptexten antyder, utan att framställningarna i stället bygger på sekundärlitteratur av betydligt senare datum. Placeringen av notapparaten längst bak i verket gör att detta riskerar att gå somliga läsare förbi, liksom den i övrigt angelägna informationen som författarna bredvilligt delat med sig av där. Med tanke på ämnets karaktär och att antologin i hög grad tycks rikta sig till en intresserad allmänhet är det vidare överraskande att de noggrant utvalda och kommenterade illustrationerna inte har prioriterats högre. Flertalet av de svartvita återgivningarna har lämnat trycket så mörka att det går att fråga sig vad de tillför texten.

För att återkomma till bidragen skall sägas att de respektive kapitlen kan läsas som separata texter relativt oberoende av varandra, trots de ovan konstaterade gemensamma utgångspunkterna. Det gör det å ena sidan lätt för den som endast är intresserad av en enskild aspekt eller tidsperiod att lyfta ut de aktuella bidragen ur helheten. För den som är intresserad av ämnet som sådant kan det å andra sidan kännas frustrerande att de enskilda författarna

inte tagit vara på de övriga bidragen bättre för att bygga vidare på redan dragna slutsatser i stället för att dra dem om igen. Ett sådant grepp hade kunnat fördjupa diskussionen om kontinuitet och förändring inom de skiftande historiska kontexterna betydligt, och därmed gett större tyngd åt antologin som helhet. Samtidigt är det inte desto mindre just frågan om kontinuitet och förändring som är bokens stora behållning.

Genom de enskilda texterna står det klart att den historiska och samhällsliga kontexten krävt anpassningar, och att det är genom dem som kontinuiteten motsägelsefullt nog har bevarats. Kronprinsessan Viktoria har till exempel inför sitt äktenskap betonat samma kompletterande grundtanke som styrde kung Erik och Filippa av England 600 år tidigare, liksom många av de par som levtt däremellan, och kronprinsessans giftermål är på många sätt lika politiskt som föregångarnas även om maktalliansen genom äktenskapet vänt sig in mot nationen i stället för att knyta band med andra nationer så som i de övriga belysta fallen. Kronprinsessan har vidare visserligen haft ett friare val än många av sina föregångare, men de kungliga äktenskapen är fortfarande inte helt fria eller individuella val och långt ifrån privata. Det går också genom bidragen att se tydligt att kungafamiljerna genom historiens gång har setts som modellfamiljer, vilket går att iaktta lika väl nu som tidigare. De har å ena sidan angett vad som varit lämpligt och önskvärt, å andra sidan förväntats leva i enlighet med rådande ideal och ordning. Brott mot ordningen i de kungliga äktenskapen har också väckt reaktioner och hotat underminera kungafamiljens ställning under den studerade tidsperioden. Det har till exempel varit påtagligt för Erik XIV vars val av maka kom att användas som argument för hans avsättning och vars systems äktenskap kom att utmana även brodern Johan III:s myndighet; för Gustav III vars lämplighet som landsfader ifrågasattes som följd av de möjligen komprometterade äktenskapliga relationerna, och för Maria Pavlovna vars person kritiserades i media och drev henne till skilsmässa från såväl make som land.

Den långa studerade tidsperioden i antologin inkluderar sammanfattningsvis många personliga levnadsöden, men också skiftande ramvillkor och förändrade normer. Det är dock, som författarna tydligt betonar, inte en historia som går från politik till passion, utan en historia där både politik och passion är ständigt närvarande i olika former. De kungliga äktenskapen genom historien går därmed, med Bagerius och Berglunds ord, att se som ett uttryck för något privat i det offentliga och något personligt i det politiska, även om de inte alltid uppnådde de högt ställda förhoppningarna om inflytande och politiska fördelar. Som sådana är de värda inte bara ett intresse som fascinerande levnadsöden inom en sfär långt ifrån den vanliga människan eller som en ständigt pågående såpopera genom den växande mediabevakningens selektiva lins, utan bör också studeras närmare. *Politik*

och passion: Svenska kungliga äktenskap under 600 år är ett verk som genom sina korta bidrag har potential att nå ut till en bred krets läsare, men det aktualiserar också vikten av ett större akademiskt intresse för ämnet i framtiden.

Umeå universitet

STINA KARLGRÉN

Robert Oldach (red.), *Schwedens Beteiligung am Siebenjährigen Krieg im Spiegel des Tageregisters der Stadt Loitz 1757–1759*, Publikationen des Lehrstuhls für Nordische Geschichte 16 (Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald 2014). 280 s.

Pommerska kriget (1757–1762) tillhör varken Sveriges mest kända eller mest framgångsrika. Utrikespolitiskt befäste kriget Preussens stormaktsställning vid södra Östersjökusten: inrikespolitiskt var det upptakten till frihetstidens sista, intensiva år, och kriget har en tendens att behandlas just som en upptakt till något annat snarare än en händelse i sig. Att kriget emellertid innebar stora uppoffringar för invånarna i svenska Pommern, och hur dessa människor upplevde kriget, kan vi nu få inblick i tack vare denna källutgåva. Robert Oldach – historiker verksam vid Greifswalds universitet – har transkriberat utdrag ur ett slags loggbok, benämnd *Tagesregister*, som fördes i staden Loitz, belägen på Peeneflodens norra strand. Närmare bestämt var det två av Loitz borgmästare som författade den, och de beskrev kriget och dess kostnader i stadens och borgerskapets perspektiv. Oldach har flera ambitioner med utgivandet av loggboken, men ur en vetenskaplig synpunkt är syftet uttalat att lyfta fram och locka fram mer forskning kring krigets sociala, ekonomiska och kulturella effekter och krigets vardag, samt att försöka väcka intresset för den svenska epoken.

Oldach menar att loggboken troligen fördes med ambitionen att registrera alla kostnader och bördor som kriget medförde. Samtidigt är det inte bara ett torrt, administrativt dokument. Vid sidan av den mer sakliga informationen finner läsaren en mängd personliga kommentarer och reflektioner, ja till och med anklagelser mot rådskollegor, speciellt från den ena borgmästaren. Loggboken sträcker sig från september 1757 till och med maj 1758, varefter anteckningarna återupptogs igen i september 1758 och framåt. Oldach har emellertid bara tagit med anteckningarna som gjordes från och med september 1757 till och med början av januari 1758 och från och med september 1758 till och med början av januari 1759. Januari 1758 utgör den första slutpunkten eftersom Oldach enbart vill skildra Loitz upplevelse av